

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การประเมินโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ตลอดจนปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการดำเนินงานของโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ คือ นักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 84 คน ครูผู้สอน จำนวน 14 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 68 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน รวม 173 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินครั้งนี้มีทั้งสิ้น 12 ฉบับ ประกอบด้วย แบบสอบถาม จำนวน 9 ฉบับ แบบทดสอบ จำนวน 1 ฉบับ และแบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ฉบับ โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติอ้างอิงใช้ t-Test แบบไม่อิสระ สถิติที่ใช้หาค่าความตรงของเครื่องมือใช้สูตร IOC ใช้แอลฟาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและแบบทดสอบโดยใช้สูตรของครอนบาร์ค และใช้ r หาค่าความเชื่อมั่นตามสูตร KR-20 เพื่อหาค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ

สรุปผลการประเมิน

การประเมินโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี โดยนำเสนอสรุปผลการประเมิน อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

1. ผลการประเมินประเด็นบริบท พบว่า มีผลการดำเนินโครงการประเด็นบริบทในระดับมาก โดยตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

1.1 ความต้องการจำเป็นในการจัดทำโครงการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก

1.2 ความเป็นไปได้ของโครงการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก

2. ผลการประเมินประเด็นปัจจัยนำเข้า พบว่า มีผลการดำเนินโครงการประเด็นปัจจัยนำเข้า ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 2.1 ความเหมาะสมของบุคลากร พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก
- 2.2 ความเหมาะสมของกิจกรรม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก
- 2.3 ความเหมาะสมของพื้นที่/พืชเพาะปลูก พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับ

มาก

3. ผลการประเมินประเด็นกระบวนการ พบว่า มีผลการดำเนินโครงการประเด็นกระบวนการในระดับมากที่สุด โดยตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

- 3.1 กิจกรรมที่ดำเนินการ พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุด
- 3.2 การกำกับติดตาม พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินประเด็นผลผลิต พบว่า มีผลการดำเนินโครงการในประเด็นผลผลิตในระดับสูง โดยตัวชี้วัดผ่านเกณฑ์การประเมินทั้ง 8 ตัวชี้วัด ดังนี้

4.1 ความรู้เรื่องทักษะชีวิต พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีความรู้เรื่องทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 4.38$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีความรู้เรื่องทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($t = 2.79$; $P < .01$) ในระดับมาก และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีความรู้เรื่องทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 6.72$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด

4.2 นักเรียนที่มีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่นเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 19.41$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 13.19$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 24.47$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด

4.3 นักเรียนที่มีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 17.98$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 13.69$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 12.14$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด

4.4 นักเรียนที่มีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 18.86$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 13.74$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 35.19$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด

4.5 นักเรียนที่มีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น พบว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 20.17$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 มีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 15.22$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ($t = 23.80$; $P < .001$) ในระดับมากที่สุด

4.6 ความพึงพอใจของนักเรียน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก

4.7 ความพึงพอใจของผู้ปกครอง พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก

4.8 ความพึงพอใจของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมิน ในระดับมาก

สำหรับผลการประเมินโครงการในภาพรวม พบว่า ผลการดำเนินโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี ผ่านเกณฑ์ในระดับมากที่สุด (89.80%) ซึ่งประเด็นการประเมินทั้ง 4 ด้าน ผ่านเกณฑ์การประเมินที่ตั้งไว้ โดยประเด็นที่ผ่านในระดับมากที่สุดมี 2 ประเด็น คือ ด้านกระบวนการ (10.00 %) รองลงมาคือ ด้านผลผลิต (53.80 %) และผ่านเกณฑ์ในระดับมากมี 2 ประเด็น คือ ด้านบริบท (12.00 %) และด้านปัจจัยนำเข้า (12.00%)

อภิปรายผล

จากผลการประเมินข้างต้น สามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นบริบทของโครงการ ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัวชี้วัด คือ ความต้องการจำเป็นในการจัดทำโครงการ และความเป็นไปได้

ของโครงการ ผ่านเกณฑ์ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปวีณา ครุฑเผือก (2558 : 207-216) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนต้นแบบมาตรฐานระบบ การต้านยาเสพติด (QAD) ของโรงเรียนประชาราษฎร์บำเพ็ญ และงานวิจัยของ กมลนันท์ บุญกล้า (2559 : 71-72) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนบ้านหนองปลาชีวิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ที่ผลการวิจัยด้านบริบท ผ่านเกณฑ์ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของตัวชี้วัดความต้องการจำเป็นในการจัดทำโครงการ มีความ สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ สนองตอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ สภาพความเป็นจริงของโรงเรียนสอดคล้องกับสิ่งที่คาดหวัง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ด้านตัวชี้วัดความ เป็นไปได้โครงการ ผู้บริหาร สถาน ศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องมีความตระหนักก่อนดำเนินโครงการ มี ค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เนื่องจากครู และ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นว่า การพัฒนา ทักษะชีวิตนักเรียนมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งในสภาพสังคมปัจจุบันและในอนาคต ประกอบกับ สภาพแวดล้อมของโรงเรียนทั้งทางกายภาพ บุคคล และกิจกรรม ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือ ปฏิบัติจริง เหล่านี้สามารถที่จะส่งเสริม สนับสนุน ให้การดำเนินโครงการประสบความสำเร็จได้เป็น อย่างดี สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2559 : 1) ที่ได้ กำหนดทักษะชีวิต เป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึ กนึกคิด ให้รู้จักสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักการแก้ปัญหา ความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพ แวดล้อม รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึง ประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ป้องกันตัวเองในภาวะคับขัน สามารถจัดการกับชีวิตได้ อย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องวัฒนธรรมและสังคม

ทั้งนี้ จากการที่ประเด็นบริบทของโครงการ ซึ่งได้แก่ความต้องการจำเป็นในการจัดทำ โครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ ผ่านเกณฑ์ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน อาจ เป็นเพราะโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เป็นโครงการที่นักเรียนปฏิบัติจริง สามารถเรียนรู้ ได้ด้วยตนเอง นักเรียนได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตในทุกองค์ประกอบ สอดคล้องกับ พ.ร.บ. การศึกษา แห่งชาติและสนองตอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่ได้กำหนดทักษะ ชีวิต เป็นสมรรถนะสำคัญ ที่ผู้เรียนทุกคนพึงได้รับการพัฒนา ทั้งด้านความรู้ ความรู้สึ กนึกคิด ให้รู้จัก สร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล รู้จักแก้ปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม ปรับตัวให้ทัน กับ การเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ด้วยสภาพบริบทของโรงเรียนและชุมชน ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน จึงทำให้โครงการนี้ได้รับการ ยอมรับ เป็นไปตามความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และครู ประกอบกับผู้บริหารและครู มีความตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนจึงทำให้โครงการนี้เกิดขึ้น

2. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นปัจจัยนำเข้าของโครงการ ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ในระดับมาก โดยตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวชี้วัด คือ ความเหมาะสมของบุคลากร ความเหมาะสมของกิจกรรม และความเหมาะสมของพื้นที่/พืชเพาะปลูก ผ่านเกณฑ์ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละตัวชี้วัด พบว่า เข้าใจหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต ของตัวชี้วัดความเหมาะสมของบุคลากร และพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในบริเวณโรงเรียน สะดวกต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของตัวชี้วัดความเหมาะสมของพื้นที่ / พืชเพาะปลูก มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สอดคล้องกับ โนมยง คงประดิษฐ์ (2556 : 99-105) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการเสนอโครงการวิทยาสาสตร์ของนักเรียน ระดับนานาชาติ โรงเรียนมหิดลวิทยานุสรณ์ และสอดคล้องกับ โสภา แซ่ลี (2558 : 73-80) ประเมินโครงการคืนครูให้นักเรียน โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมิน CIPP Model สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ที่ผลการวิจัยประเด็นปัจจัยนำเข้า ด้านความพร้อมของวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือในการดำเนินโครงการ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด เนื่องจากในการดำเนินโครงการให้ประสบผลสำเร็จจะต้องมีความพร้อมในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านบุคลากรงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจดำเนินโครงการ หรือหาวิธีการ วางแผนงานที่จะดำเนินโครงการให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ภายใต้งบเงินของปัจจัยหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับ Stufflebeam (2004 : 245-259) ที่กล่าวไว้ว่า การประเมินผลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินผลเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมและความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีอะไรบ้าง และตัดสินใจจะใช้วิธีการใด ใช้แผนไหน และต้องใช้ทรัพยากรภายนอกหรือไม่ เพื่อสู่ความสำเร็จของโครงการ และสอดคล้องกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ (2559 : 166) ที่กล่าวเกี่ยวกับการประเมินด้านปัจจัยหรือทรัพยากรว่า เป็นการตรวจสอบความพร้อมด้านทรัพยากร ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนระบบบริหารจัดการ เพื่อวิเคราะห์ และกำหนดทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด อีกทั้งมีความเป็นไปได้ทางด้านทรัพยากร

ทั้งนี้ จากประเด็นปัจจัยนำเข้าของโครงการ ได้แก่ ความเหมาะสมของบุคลากร ความเหมาะสมของกิจกรรม และความเหมาะสมของพื้นที่ / พืชเพาะปลูก ผ่านเกณฑ์ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยที่ใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เพราะผู้ที่รับผิดชอบโครงการมีวุฒิการศึกษาทางด้านเกษตรโดยตรง จึงมีความรู้ความสามารถในเกษตรอินทรีย์เป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดความรู้ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติแก่นักเรียนและครูเพื่อนร่วมงานได้เข้าใจและปฏิบัติได้จริง พื้นที่มีจำนวนเพียงพอ สภาพดินเหมาะสมเอื้อต่อการเพาะปลูก มีพืชพันธุ์ทางเกษตรที่หลากหลายและหาได้ง่าย นอกจากนี้โรงเรียนทรัพย์ทวีเป็นโรงเรียนเศรษฐกิจพอเพียง ครูและบุคลากรจึงเข้าใจหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตสามารถนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น กิจกรรมมีความหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ต้องศึกษาค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมเปิดโลกด้วย ICT กิจกรรมรัก

การออม เป็นต้น กิจกรรมบูรณาทักษะชีวิตในการกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือกิจกรรมทำงานร่วมกัน เช่น กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมทัศนศึกษา เป็นต้น ซึ่งลักษณะของกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับ ลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมและพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นกระบวนการของโครงการ ผลการประเมินผ่าน
เกณฑ์ในระดับมากที่สุด โดยตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัวชี้วัด คือ ร้อยละของกิจกรรมดำเนินการ และร้อยละของ การกำกับติดตาม ผ่านเกณฑ์ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายกิจกรรมของทั้ง 2 ตัวชี้วัด พบว่าทุก กิจกรรมของโครงการดำเนินการไปตามแผนครบทั้ง 10 กิจกรรม และได้รับการกำกับติดตาม ครบทั้ง 10 กิจกรรมเช่นกัน เป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ 100% เนื่องจากโครงการเกษตรอินทรีย์ เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี เป็นโครงการที่ดำเนินการโดย ครูและ นักเรียน ภายในพื้นที่บริเวณของโรงเรียนเอง การจัดกิจกรรม การควบคุมติดตาม จึงไม่ใช่เรื่อง ยาก และจากข้อเสนอแนะของครูผู้รับผิดชอบ ได้ให้ความเห็นว่า กิจกรรมบางกิจกรรมไม่สามารถ ดำเนินไปตามระยะเวลาที่กำหนด เนื่องจากมีงานอื่นที่เร่งด่วนหรือเป็นช่วงกิจกรรมประเพณีท้องถิ่น สอดแทรกเข้ามา ทำให้กิจกรรมและการกำกับติดตามไม่ได้เป็นไปตามแผน และระยะเวลาที่กำหนด แต่อย่างไรก็ตามเป็นปัญหาเล็กน้อยที่สามารถแก้ไขได้ โดยได้ร่วมกับ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน ร่วมกันพิจารณาวางแผน ปรับเปลี่ยน ให้มีความยืดหยุ่น แต่เป้าหมายวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรม ยังคงเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิงกรม (2007 : 99-100) ได้ศึกษาโครงการ Georgia Teacher Evaluation Program (GTEP) ที่พบว่า โครงการที่ดีมีคุณภาพน่าเชื่อถือ ครูต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธี การสอน การวางแผนการพัฒนาการเรียนการสอน ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง ด้วยกระบวนการ ทำงานอย่างเป็นระบบ มีแผนการดำเนินกิจกรรมที่ชัดเจน การกำหนดระยะเวลาของกิจกรรม การ กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบและความตั้งใจเอาใจใส่ของครูผู้รับผิดชอบโครงการ การกำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง และด้วยบรรยากาศเป็นกันเองและอบอุ่น ประเด็นของกระบวนการจึงประสบ ผลสำเร็จได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ถูกต้อง ชัดเจน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น จุดด้อย ของโครงการ เพื่อการดำเนินโครงการในครั้งต่อไป สอดคล้องกับ เขาวดี ราชย์กุล วิบูลย์ศรี (2556 : 58-61) ที่กล่าวว่า การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อหา ข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการ ช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ จากประเด็นกระบวนการของโครงการ ได้แก่ ร้อยละของกิจกรรมที่ดำเนินการ และ ร้อยละของการติดตามโครงการ ผ่านเกณฑ์ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมทั้ง 10 กิจกรรม ผู้รับผิดชอบโครงการเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและระยะเวลาของการดำเนินกิจกรรม เนื่อง

ด้วยรู้และเข้าใจถึงเนื้อหาของกิจกรรมว่าใช้เวลาเท่าไร อย่างไร โดยมีคณะครูเป็นทีมงานช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด บางกิจกรรมที่ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้ตามที่กำหนด เนื่องด้วยภาระงาน สภาพดินฟ้าอากาศ หรือประเพณีวัฒนธรรมที่เข้ามาแทรก เช่น กล้วยตากด้วยตู้อบพลังงานแสงอาทิตย์ ไม่สามารถดำเนินการได้สาเหตุเพราะแสงแดดไม่มี ฝนตก แต่ผู้รับผิดชอบโครงการก็สามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีม ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ยังคงเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

4. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นผลผลิตของโครงการ ผลการประเมินผ่านเกณฑ์ในระดับมากที่สุด โดยตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับมากที่สุด 5 ตัวชี้วัด คือ ความรู้เรื่องทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น นักเรียนมีทักษะด้านการตระหนักรู้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้น นักเรียนมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น นักเรียนมีทักษะด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น นักเรียนมีทักษะด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้น และตัวชี้วัดที่ผ่านเกณฑ์การประเมินระดับมาก 3 ตัวชี้วัด คือ ความพึงพอใจของนักเรียน ความพึงพอใจของผู้ปกครอง ความพึงพอใจของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะได้อภิปรายผลตามตัวชี้วัด ดังนี้

4.1 ตัวชี้วัดความรู้เรื่องทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น

จากผลการประเมินพบว่า ความรู้เรื่องทักษะชีวิตโดยการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนในการทำแบบทดสอบ ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหมายถึงหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วนักเรียนมีความรู้เรื่องทักษะชีวิตสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการหรือมีทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนครูผู้สอนครูผู้รับผิดชอบโครงการเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบโครงงาน พร้อมทั้งสอดแทรกความรู้ในเรื่องทักษะชีวิตและและบูรณาการในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต บูรณาการการเรียนการสอน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2559 : 27) สอดคล้องกับ วนิตา ขาวมงคล เอกแสงศรี (2546 : 77-80) ที่ได้กล่าวถึงหลักการสอนเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตไว้ว่า การสอนทักษะชีวิตจะต้องจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการบูรณาการ โดยการนำสาระความรู้ต่าง ๆ มาสัมพันธ์ เชื่อมโยง ผสมผสาน เป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อให้เกิดทั้งองค์ความรู้และทักษะชีวิตตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยการลงมือปฏิบัติหรือการทำกิจกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพนา รัตนพงษ์ไชย (2558 : 117) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะชีวิตท้องถิ่นตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน ผลการวิจัย พบว่าหลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้แบบโครงงานนักเรียนมี

ทักษะชีวิตสูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ แดเนียล (Daniele, C.Z., 2010 : 66-67) ได้ศึกษา เรื่อง พื้นฐานการเรียนรู้เรื่องทักษะชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมปลาย จากข้อสมมติฐานว่า การจัดการเรียนรู้แบบโครงการในวิชาสังคมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับการเรียนในระดับที่สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ คือการจัดการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้กระตุ้น เพื่อนำความสนใจที่เกิดจากตัวนักเรียน มาใช้ในการทำกิจกรรมค้นคว้าหาความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง อันนำไปสู่การเพิ่มความรู้ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ

ทั้งนี้ จากผลการทดสอบวัดความรู้นักเรียนเรื่องทักษะชีวิตใน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เพิ่มขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นทั้ง 10 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมรายกลุ่ม กิจกรรมรายบุคคลที่นักเรียนมีส่วนร่วมค้นพบและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง เช่น กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT กิจกรรมรักการออม กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น กิจกรรมที่ได้ให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ เป็นต้น และกิจกรรมที่มีส่วนสำคัญในสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องทักษะชีวิตของนักเรียนคือ กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรหรือการสอดแทรกทักษะชีวิต บูรณาการเรียนการสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายความรู้สึกรู้สึกนึกคิด โดยครูใช้วิธีการในการตั้งคำถามให้นักเรียนได้สะท้อน (Reflect) เชื่อมโยง (Connect) และ ประยุกต์ใช้ (Apply) ทุกครั้งที่สิ้นสุดกระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสร็จสิ้น

4.2 ตัวชี้วัดนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เพิ่มขึ้น

จากผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้น โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนในการทำแบบสอบถาม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหมายถึงหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ หรือมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นเพิ่มขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เพราะโครงการได้จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออก กล้าคิด กล้าทำ ได้ค้นพบความสามารถ ความถนัด จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ยอมรับและเห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนศักดิ์ กานต์ ศรีเฉลียว, ภูมิพงษ์ จอมหงส์พิพัฒน์ และสำราญ กำจัดภัย (2560 : 61-74) ศึกษาเรื่องการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โดยใช้การวิจัย

ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้นำชุมชน ทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้น และสอดคล้องกับ สุภาพร วาปีโสสม, ประวิต เอราวรรณ์ และ เกียรติ ทานอก (2560 : 221) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาระบบการส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเอกชนการกุศล โดยใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนทำให้การดำเนินงานส่งเสริมทักษะชีวิตนักเรียนประสบผลสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ภาวะของผู้บริหาร บรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรความมุ่งมั่นของครูและการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง

ทั้งนี้ จากการที่นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเอง และผู้อื่น เพิ่มขึ้น นอกจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว การจัดกิจกรรมของโครงการก็มีส่วนทำให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น เข้าใจในความแตกต่างของแต่ละบุคคลเช่นกัน เช่น กิจกรรมรักการออม กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT หรือกิจกรรมที่ทำงานเป็นกลุ่ม ได้แก่ กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเหล่านี้นักเรียนต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาค้นคว้าหาความรู้ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทำใหู้้จักตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น สามารถบอกสิ่งที่ตนเองชื่นชอบและภาคภูมิใจ ยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2559 : 26) ที่กล่าวถึงกิจกรรมการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียนว่า จะต้องเป็นกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้หรือสร้างความรู้ร่วมกัน เช่น กิจกรรมที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น กิจกรรมที่ผู้เรียนสืบค้นหรือศึกษาจากสื่อและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ประยุกต์ใช้ความรู้ การเรียนรู้ นอกจากนี้กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียนซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมกันนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในตนเอง

4.3 ตัวชี้วัดนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

จากผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์เพิ่มขึ้น โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนในการทำแบบสอบถาม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหมายถึงหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ หรือมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่าง

สร้างสรรค์เพิ่มขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น นักเรียน ได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ การหาเหตุและผล และปฏิบัติจริง เพื่อหาคำตอบด้วยตัวเอง ตลอดจนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ทำให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ สรุป และตัดสินใจ หาทางเลือกในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุจรี สีใส (2559 : 59-60) ที่ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตด้านความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โรงเรียนอัสสัมชัญ หลักสูตรภาษาอังกฤษ จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง คือ ให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ ตั้งคำถาม ได้เรียนรู้ ลงมือทำ รวมถึงได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีความหมาย สามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เก่าและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมา จะทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิตในการคิดวิเคราะห์ สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับ ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2550 : 29) ที่กล่าวถึงการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้านการคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ว่า จะต้องเน้นการวิเคราะห์ วิจักษ์ ตัดสินใจ นักเรียนสามารถหาข้อสรุปที่เหมาะสมกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ทั้งนี้ จากการที่นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น เป็นเพราะการจัดกิจกรรมของโครงการที่เสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียนด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหา อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งกิจกรรมรายบุคคลและการทำงานเป็นกลุ่ม กิจกรรมรายบุคคล ได้แก่ กิจกรรมรักการออม กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT เนื่องด้วยนักเรียนต้องศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ การหาเหตุและผล เพื่อหาคำตอบด้วยตัวเอง นอกจากนี้กิจกรรมกลุ่ม การทำงานร่วมกัน นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงที่มีความหมายสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียน โดยการนำความรู้เดิมประยุกต์ใช้กับความรู้ใหม่เพื่อให้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากขึ้น ได้แก่ กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมเหล่านี้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนทำให้รู้ถึงปัญหา อุปสรรค การลองผิดลองถูก ทำให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ สรุป และตัดสินใจ หาทางเลือกในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและสร้างสรรค์

4.4 ตัวชี้วัดนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น

จากผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้น โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนในการทำแบบสอบถาม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ มีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหมายถึงหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้ว นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ หรือมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เพราะกิจกรรมของโครงการ

มีความหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคลและรายกลุ่มที่ทำงานร่วมกัน จึงสามารถตอบสนองการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น รู้เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น รู้วิธีการควบคุมอารมณ์และความเครียดของตนเอง โดยหาวิธีการผ่อนคลายด้วยตัวเอง ขณะเดียวกันก็หลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดอารมณ์ไม่พึงประสงค์ไปในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาภัทธ ประดับแก้ว (2557 : 74) ศึกษาเรื่อง ผลการจัดโปรแกรมทักษะชีวิตที่มีต่อความสามารถในการจัดการอารมณ์ของนักเรียน จากผลของการวิจัยพบว่า หลังการทดลอง นักเรียนกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมทักษะชีวิตที่มีต่อความสามารถในการจัดการอารมณ์มีความสามารถในการจัดการอารมณ์มากกว่าก่อนการทดลอง และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมโปรแกรมทักษะชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งกิจกรรมในโครงการทักษะชีวิตที่ผู้วิจัยดำเนินการนั้น ได้มีการปรับเนื้อหา วิธีการ ดำเนินกิจกรรม และขั้นตอนการจัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดกิจกรรมทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์ ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (2559 : 26-27) เพื่อให้เหมาะสมกับการนำมาใช้ในการจัดการกับอารมณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีคาระและศิโหริ (Srikara and Krishori, 2010 : 344-349) ทำการศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพด้านทักษะชีวิตของเด็กวัยรุ่นในโรงเรียน ด้วยโปรแกรมสุขภาพจิต ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการควบคุม อารมณ์ การคิดบวก วิธีการจัดการกับความเครียด การผ่อนคลาย เพื่อสุขภาพจิตที่ดีอันจะส่งผลต่อการมีทักษะชีวิตที่ดีด้วย ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ภายหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีความนับถือตนเองเพิ่มขึ้น มีการรับรู้สามารถจะจัดการกับปัญหาได้ดี และมีการปรับตัวทางด้านพฤติกรรมดีขึ้นหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2552 : 19-20) ที่กล่าวเกี่ยวกับการจัดการกับอารมณ์และความเครียดไว้ว่า เป็นความสามารถในการรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น มีสุขภาพจิตดี รู้จักการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ การที่นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดเพิ่มขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกัน ได้ลงมือปฏิบัติ และได้ประยุกต์ใช้ความรู้ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตในด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียดที่ดี ได้ใช้ทักษะการสื่อสาร ได้ฝึกการจัดการกับอารมณ์และความเครียดของตนเอง ได้รับรู้ความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้เข้าใจผู้อื่น รู้จักไตร่ตรองทำความเข้าใจและตรวจสอบตนเอง ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ได้แสดงออกในด้านความคิด การพูด และการทำงานมีความสำเร็จ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทำให้นักเรียนรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตรหรือการบูรณาการการเรียนการสอนทักษะชีวิตในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่ให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึก

นึกคิดด้วยประเด็นคำถามสะท้อน เชื่อมโยง ปรับใช้ เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญที่จะพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านการรู้จักการจัดการกับอารมณ์และความเครียดด้วย

4.5 ตัวชี้วัดนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้น

จากผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้น โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนในการทำแบบสอบถาม ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการมีคะแนนเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งหมายถึงหลังจากเข้าร่วมโครงการแล้วนักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ หรือมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการ ได้แก่ กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมทัศนศึกษา เน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงโดยผ่านกระบวนการทำงานเป็นทีม ทำให้นักเรียนสามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและผู้ตามที่ดี การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การใช้ภาษาในการสื่อสารและแสดงความคิดของตนเองได้เหมาะสม การเคารพกฎกติกา ข้อตกลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อน การร่วมมือร่วมใจเพื่อความสำเร็จของงาน เหล่านี้ล้วนส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพที่ดีทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วสนันท์ หมวดเอียด (2556 : 95-96) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนคร จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนมีความสัมพันธ์กับทักษะชีวิตสูงสุด และสอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2552 : 19-20) ที่กล่าวถึงทักษะชีวิตด้านสัมพันธภาพไว้ว่า เป็นกลุ่มทักษะการปรับตัว จัดเป็นทักษะทางสังคมในการสื่อสารของบุคคลเพื่อสร้างสัมพันธภาพพร้อมทั้งการใช้ความสามารถทางด้านการใช้คำพูดเพื่อถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดได้อย่างเหมาะสมกับประเพณีและวัฒนธรรม รู้จักแสดงความคิดเห็น และการแสดงความรู้สึกปรารถนา การปฏิเสธ การเตือน การขอความช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้สำเร็จและเป็นผลดีต่อการดำรงชีวิต และสอดคล้องกับ คีแนน และคนอื่นๆ (Keenan S. and other, 2013 : 119-131) ได้วิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของการสร้างประสบการณ์ ในการฝึกฝนทักษะชีวิตสำหรับเด็กและเยาวชนผู้พิการ วัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมทักษะชีวิต ในการเตรียมเด็ก และเยาวชนผู้พิการสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยกึ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า การมีประสบการณ์ในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รวมถึงการมีส่วนร่วมในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีทักษะชีวิตที่ดี ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนประสบการณ์ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นแก่เด็กและเยาวชน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถเตรียมรับการเปลี่ยนแปลงในภายหน้าและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

ทั้งนี้ การที่นักเรียนมีทักษะชีวิตด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นเพิ่มขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะนักเรียนเกิดการตระหนักรู้ เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น เข้าใจความแตกต่างของแต่ละคน จากกิจกรรมทั้งที่เป็นกิจกรรมรายบุคคลและกิจกรรมกลุ่ม เช่น กิจกรรมรักการออม กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน กิจกรรมบูรณาการและสอนแทรกทักษะชีวิตในการเรียน การสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ เป็นต้น ด้วยลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตที่จัดขึ้นดังกล่าว ทำให้นักเรียนเข้าใจ มุมมอง อารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่น รู้จักใช้ภาษาพูดและภาษากายเพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้รับความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของผู้อื่น วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ใช้การสื่อสารที่สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการสร้างความร่วมมือและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

จากการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมสร้างและพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน 10 กิจกรรม จะพบว่าองค์ประกอบของทักษะชีวิตล้วนเชื่อมโยงกัน เมื่อเกิดองค์ประกอบการตระหนักรู้ และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นก็ย่อมทำให้นักเรียนสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้างได้เพราะนักเรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่น เห็นคุณค่าและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล การอยู่ร่วมกับผู้อื่นสามารถเป็นไปด้วยความเข้าใจและเปิดกว้าง ในขณะที่องค์ประกอบการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ก็ต้องเริ่มด้วยการตระหนักรู้และเข้าใจตนเอง ทั้งในด้านอารมณ์และความคิด จากนั้นก็อาศัยทักษะในองค์ประกอบความคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจในตนเอง ผู้อื่น และสถานการณ์ คิดไตร่ตรองทางเลือกแต่ละทาง เพื่อหาทางจัดการกับอารมณ์ของตนเอง และสถานการณ์ที่ดึงเครียดได้อย่างเหมาะสม ซึ่งองค์ประกอบทักษะชีวิตที่เป็นแกนหลักและสำคัญในการเรียนรู้ คือ การวิเคราะห์ วิจารณ์ และความคิดสร้างสรรค์

4.6 ตัวชี้วัดความพึงพอใจของนักเรียน

จากผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี ในระดับมาก เนื่องจากนักเรียนได้รับคำชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ การดำเนินกิจกรรม รายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ประโยชน์ที่ได้รับ และที่สำคัญคือนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากสิ่งที่มี สิ่งที่เป็นอยู่จากสภาพจริง การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนที่ตอบสนองทั้งเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล และการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ ได้รับประสบการณ์ตรงจากการศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา ด้วยบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น เข้าใจ และการมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิต และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไถนอด จำปาทอง ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการค่ายธรรมะพัฒนาทักษะชีวิตเยาวชนเสด็จห่างไกล สร้างสายใยชุมชน เฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม 2551 ณ วัดจันทร์ ตำบล

ทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อของแต่ละตัวชี้วัดจะพบว่า นักเรียนมีความสุขในการร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด จึงเป็นการยืนยันได้ว่านักเรียนพึงพอใจกิจกรรมของโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสนันท์ หวมคเอียด (2556 : 95-96) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่สัมพันธ์กับทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนคร จังหวัดสงขลา ผลของการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัว สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับครู และสภาพบรรยากาศภายในโรงเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับทักษะชีวิตของนักเรียน ซึ่งหากนักเรียนได้รับสัมพันธภาพที่ดี อบอุ่น และเข้าใจ นักเรียนจะมีความสุขและพอใจในกิจกรรมนั้น ๆ

ทั้งนี้ การที่นักเรียนมีความพึงพอใจในโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวีในระดับมากนั้น อาจเป็นเพราะกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ความถนัดของนักเรียน กิจกรรมสอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับที่บ้านหรือวิถีการดำเนินชีวิตของนักเรียน และการทำงานร่วมกันในบรรยากาศแห่งความเป็นมิตร ร่วมกันรับผิดชอบ ร่วมชื่นชมและภูมิใจในผลงาน ได้แก่ กิจกรรมเพาะเห็ดนางฟ้า กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ กิจกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมที่สร้างความตระหนักเห็นความสำคัญของตนเอง ชื่นชมในผลงานของตนเอง และเห็นคุณค่าของผู้อื่น เช่น กิจกรรมรักการออม กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT เป็นต้น นอกจากนี้ กิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านและโรงเรียน ส่งเสริมความใกล้ชิดความร่วมมือภายในครอบครัวและภูมิใจในผลงานของตนเองและผู้อื่น ได้แก่ กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน

4.7 ตัวชี้วัดความพึงพอใจของผู้ปกครอง

จากผลการประเมินพบว่า ผู้ปกครองมีความพึงพอใจต่อโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ปกครองเห็นว่า จากการรับทราบเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการคาดหวังว่าบุตรหลานจะได้รับประโยชน์ มีทักษะชีวิตที่ดี ได้รับการพัฒนา เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และหลังจากที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโครงการด้วยการปฏิบัติจริงพบว่า บุตรหลานของตนเองมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น โดยนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และส่งผลต่อเนื่องมายังครอบครัวอีกด้วย เช่น การรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองมากขึ้น รู้ความต้องการ ความสนใจของตนเอง และเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่นมากขึ้น การนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการมาใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพอเพียง ความพอประมาณ การเห็นคุณค่าของเงิน และการใช้จ่ายอย่างประหยัด ซึ่งจะเห็นได้จากตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุตรหลานของท่านรู้จักประหยัดและการออมเงิน จึงกล่าวได้ว่า จากประโยชน์ที่บุตรหลานได้รับจากโครงการที่มีพฤติกรรมเปลี่ยนไปอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน จึงทำให้ผู้ปกครองมีความพึงพอใจ สอดคล้องกับ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2542 : 24-37) ที่กล่าวถึง

ลักษณะของความพึงพอใจที่เกี่ยวข้อกับผู้ปกครองว่า คือสิ่งที่ผู้ปกครองได้รับรู้เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับ ก่อนได้รับหรือคาดหวังในสิ่งที่คิดควรจะได้รับ เพราะผู้ปกครองจะประเมินเปรียบเทียบกับสิ่งที่ได้รับจริงกับสิ่งที่คาดหวังเอาไว้หากสิ่งที่ได้รับเป็นความคาดหวังถือว่าเป็นการยืนยันที่ถูกต้องกับความคาดหวังที่ผู้ปกครองย่อมเกิดความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาโดนด จำปาทอง (2560 : 129-143) ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการค่ายธรรมะพัฒนาทักษะชีวิตอาสาเสพติดห่างไกล สร้างสายใยชุมชน เฉลิมพระชนมพรรษา 12 สิงหาคม 2560 ณ วัดจันทร์ ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการในด้านความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด และการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตรประจำวันเพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติด อยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้ การที่ผู้ปกครองมีความพึงพอใจในโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวีในระดับมัธยม อาจเป็นเพราะกิจกรรมของโครงการที่จัดขึ้นสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สามารถนำมาใช้ได้จริง เกิดประโยชน์กับบุตรหลานในอนาคต เช่น กิจกรรมปลูกพืชผักผลไม้กินได้ กิจกรรมเลี้ยงหมูหลุม กิจกรรมทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ เป็นต้น กิจกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้จักการอดออม รู้จักความพอเพียง เห็นคุณค่าของตนเอง ได้แก่ กิจกรรมรักการออม รวมถึงกิจกรรมที่ทำให้บุตรหลานรู้จักศึกษาค้นคว้า สนใจในการเรียนรู้ เข้าใจตนเองและผู้อื่น กล่าวคือกล้าแสดงออกมากขึ้น เช่น กิจกรรมทัศนศึกษา กิจกรรมเปิดโลกกว้างด้วย ICT เป็นต้น นอกจากนี้ กิจกรรมตลาดนัดโรงเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและบุตรหลาน เป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญ อาจเป็นเพราะกิจกรรมนี้ผู้ปกครองเห็นการเปลี่ยนแปลงของบุตรหลานไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เช่น ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น การภูมิใจในตนเอง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น เป็นต้น

4.8 ตัวชี้วัดความพึงพอใจของครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากผลการประเมินพบว่า ครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียงเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวีในระดับมัธยม เนื่องจากครูและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบันและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาทักษะชีวิตให้กับนักเรียน ด้วยความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ทำให้เกิดโครงการนี้ขึ้น และจากการร่วมวางแผนการดำเนินงาน การกำหนดกิจกรรม พื้นที่/พืชเพาะปลูก ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม ระยะเวลา งบประมาณ การร่วมมือและการประสานงานของครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบกับความมุ่งมั่นตั้งใจ ความเอาใจใส่ การนิเทศติดตามผลการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ครูผู้รับผิดชอบ ทำให้ผลที่ได้รับนักเรียนมีทักษะชีวิตเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างแท้จริง จึงเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดรายชื่อ พบว่า ทุกตัวชี้วัดมีค่าเฉลี่ยในระดับมากทั้งหมด โดย

ตัวชี้วัดที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ระยะเวลาในการดำเนินโครงการมีความเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาโตนด จำปาทอง (2560 : 129-143) ศึกษาเรื่อง การประเมินโครงการค่ายธรรมะพัฒนาทักษะชีวิตอาสาเสพติดห่างไกล สร้างสายใยชุมชน เถลิงพระชนม พรรษา 12 สิงหาคมนี้ ณ วัดจันทร์ ตำบลทางพระ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อโครงการในด้านความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับโทษของยาเสพติด เพื่อให้ห่างไกลจากยาเสพติด อยู่ในระดับมากที่สุด ด้วยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โครงการจึงประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาราช (2549 : 38-40) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นผู้รับบริการทางการจัดการศึกษา คือ การได้รับการตอบสนองความคาดหวัง การบรรลุจุดมุ่งหมาย สภาพแวดล้อม กระบวนการ วิธีการในการดำเนินกิจกรรมลักษณะของผู้บริหาร ครู ที่มีความมุ่งมั่นตั้งใจ และหากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามีความพึงพอใจในการจัดการศึกษา สถานศึกษาย่อมประสบความสำเร็จเช่นกัน

ทั้งนี้ การที่ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความพึงพอใจในโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน โรงเรียนทรัพย์ทวี ในระดับมากนั้น อาจเป็นเพราะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน จึงได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ของการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต รวมถึงความคาดหวังว่าโครงการนี้จะทำให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ผลจากการที่นักเรียนได้เข้าร่วมโครงการ พบว่านักเรียนมีทักษะชีวิตที่ดีขึ้นเป็นไปตามความคาดหวัง

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิต เป็นภูมิคุ้มกันชีวิตให้แก่นักเรียนในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง และเตรียมพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต จึงเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะต้องร่วมมือกัน จากผลการประเมินโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี พบว่า ผ่านเกณฑ์การประเมินในระดับมากที่สุด และทุกประเด็น ทุกตัวชี้วัด ผ่านเกณฑ์การประเมินทั้งหมด จึงควรดำเนินการต่อไป ผู้เกี่ยวข้องควรนำผลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาเพื่อให้การดำเนินโครงการในครั้งต่อไปเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นผลผลิตของโครงการ ตัวชี้วัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อโครงการอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่ว่ามีการชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการชัดเจน และกิจกรรมมีความหลากหลาย เหมาะสม สามารถปฏิบัติได้จริง อยู่ในระดับปานกลาง จึงควรดำเนินการดังนี้

1.1 เพิ่มเวลาในการชี้แจงประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับโครงการ / กิจกรรม โดยสอดแทรกในกิจกรรมอื่นที่เป็นกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจการดำเนินงานของโครงการชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมหน้าเสาธง กิจกรรมโฮมรูม เป็นต้น

1.2 เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และประโยชน์ของโครงการที่นักเรียนจะได้รับ เช่น ให้นักเรียนได้ซักถามเมื่อเกิดข้อสงสัย ตั้งคำถามให้นักเรียนได้สะท้อนความรู้สึกรวมหรือมุมมองของตนเอง ตั้งคำถามให้นักเรียนได้คิดได้เชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์หรือความรู้ที่มีมาก่อน หรือตั้งคำถามถึงสิ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้ใหม่ไปปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 เพิ่มกิจกรรมที่มีความแตกต่างจากที่เคยมีเคยปฏิบัติ เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ความอยากรู้อยากเห็นของนักเรียน การศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษาที่มีกิจกรรมแตกต่าง แต่สามารถนำมาปรับใช้กับตนเองได้ เช่น การปลูกสตอเบอรี่ ลำไย ทัศนศึกษาโรงเรียนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง วิธีการแปรรูปผลผลิตให้มีมูลค่าเพิ่ม เป็นต้น

2. จากผลการประเมินที่พบว่า ประเด็นผลผลิตของโครงการ ตัวชี้วัดความพึงพอใจของผู้ปกครองที่มีต่อโครงการอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่ว่าบุตรหลานของท่านมีความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น บุตรหลานของท่านศึกษา ค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น และบุตรหลานของท่านกล้าคิดกล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง จึงควรดำเนินการดังนี้

2.1 ให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรม และการดำเนินกิจกรรม เพื่อผลที่ได้รับในทางปฏิบัติเชื่อมโยง เกี่ยวโยง ระหว่างบ้านและโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ใบบงาน/ผลงานที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม การปลูกพืชผักสวนครัว การจำหน่ายผลผลิตทางเกษตรของครอบครัว การจัดตลาดนัดทางการเกษตรที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม การจัดนิทรรศการแสดงผลงานนักเรียน เป็นต้น

2.2 จัดประชุมผู้ปกครองสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับโครงการ และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะชีวิตได้ตามสภาพจริง

ข้อเสนอแนะในการประเมินหรือวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรประเมินโครงการโดยการกำหนดค่าน้ำหนัก ตัวชี้วัด และเกณฑ์ตัดสินของตัวชี้วัดในแต่ละปัจจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด และผลของโครงการในภาพรวมมีความชัดเจนตามลำดับความสำคัญ ทำให้ได้สารสนเทศที่ครอบคลุมอันจะเป็นประโยชน์ในการประเมินโครงการต่อไป
2. ควรมีการศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียน โครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อชีวิตพอเพียง เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนทรัพย์ทวี เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นแนวทางและเป็นประโยชน์ในการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพต่อไป
3. ควรประเมินโครงการในเชิงสาเหตุ โดยใช้รูปแบบการประเมินที่ยึดทฤษฎี เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ เพื่อนำไปปรับปรุงพิจารณาการดำเนินโครงการได้ตรงตามสาเหตุต่อไป